

О. В. Устянська¹
Л. М. Поліщук¹
І. М. Радаєва¹

ПЕДАГОГІКА У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА БЕЗПЕКИ МОЛОДІ

¹Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Вступ

Результати аналізу стану здоров'я молоді сьогодні є невтішними. Фактори, які спричиняють погіршення здоров'я підростаючого покоління, різноманітні та різнопланові [1–6]. Зрозуміло, що нова якість освіти, яка має забезпечувати розвиток сучасного суспільства, може бути досягнута лише при створенні певних умов організації такого навчально-виховного процесу, який не зашкодить здоров'ю молоді та буде спрямований на збереження, зміцнення та формування здоров'я учасників навчально-виховного процесу. А це вимагає від педагогів застосування інноваційних підходів в освіті та вихованні на основі здоров'язберігаючих технологій [4, 7, 8, 9, 10, 16]. Збереження здоров'я школярів і молоді, від якого залежить здоров'я наступних поколінь, є найважливішим державним завданням, оскільки відображає рівень цивілізованості суспільства та є гарантією його розвитку [11, 12, 13].

Якщо раніше погіршення здоров'я учнів і студентів розглядалося як результат несприятливого впливу тільки соціально-економічного та екологічного чинників, то зараз розглядається проблема негативного впливу на їх здоров'я педагогічних чинників. Проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей і молоді переходить в педагогічну площину, адже більшу частину свого часу учні проводять у закладах освіти. Саме це змушує викладачів брати на себе відповідальність за збереження здоров'я дітей [4, 8, 14, 15, 16].

Освітні установи є найважливішою ланкою соціалізації дітей, де серед інших цінностей завоюється розуміння цінності здоров'я та безпеки, формується мотивація на збереження свого здоров'я та здоров'я оточуючих [2, 4, 9, 10, 15]. Також можна з упевненістю стверджувати, що саме вчителі в змозі навчати дітей так, щоб це не завдавало шкоди їх здоров'ю. Таким чином, **актуальність** роботи на соціально-педагогічному рівні пов'язана з тим, що в сучасних соціально-економічних умовах постала потреба розгляду поняття «ефективність навчання» з позицій здоров'язбереження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови впровадження здоров'язберігаючих технологій в практичну діяльність фахівців зі збереження здоров'я та безпеки людини.

Результати дослідження

Останнім часом проблема реалізації здоров'язберігаючих ідей у навчальному процесі все більше привертає увагу дослідників. Різні аспекти збереження здоров'я, здоров'язберігаючих технологій і формування культури здорового способу життя та безпеки життєдіяльності досліджували науковці: М. Амосов, В. Бабаліч, Н. Башавець, Л. Безугла, О. Ващенко, В. Гаращук, С. Гвоздій, І. Заюков, Г. Кривошеєва, О. Міхєєнко, Л. Сущенко та інші [1, 2, 4, 8, 9]. Оволодіння студентами знаннями, вміннями й практичними навичками стосовно відновлення, збереження та зміцнення здоров'я людини в умовах професійної та особистісної діяльності висвітлюється в роботах О. Будняка, Н. Янкина, В. Грибан. Значний внесок у справу розбудови науки про здоров'я належать І. Неумивакіну, М. Амосову, І. Брехману та іншим вченим. Актуальні питання сучасної медичної практики досліджували Г. Апанасенко, Л. Попова, В. Кулиниченко, Ю. Лісичин, а оздоровчої – В. Белов, Ф. Михайлович, Е. Булич, І. Мурашов та інші. Специфіка будівництва здоров'я полягає у тому, що основним дослідником і суб'єктом управління є сам індивід (В. Белов, Ф. Михайлович, Е. Булич, І. Мурашов, В. Колбанов, Ю. Лянной).

Проблему здоров'язбереження підростаючого покоління активно досліджують і вчені з інших країн: Л. Баль, Е. Вайнер, Г. Туманян, М. Мазниченко, Б. Чумаков, В. Марков, Ю. Жилов, Б. Хибелл, Е. Назарова, В. Лободин, А. Мітяєва, Л. Татарнікова, Г. Артюнина, В. Яшин, О. Кокоріна, Л. Волошина, Е. Назарова, П. Кисляков, Л. Степаненкова, І. Платонова. [7, 14, 16, 17].

Щоб стати нормою, здоровий та безпечний спосіб життя повинен отримати реальну підтримку суспільства та держави.

Основні цілі, завдання та способи реалізації ідей збереження здоров'я мають бути визначені на державному рівні [16]. Формування здорового способу життя через освіту виокремлено як один з пріоритетних напрямків державної політики та розвитку освіти. Реалізація ідей збереження здоров'я відображається у наказі Кабінету Міністрів України № 20192/1/1-09 від 17.04.2009 р. щодо формування у суспільстві здорового способу життя та наказі Міністерства освіти і науки України № 1078 від 27.11.2008 р. «Про затвердження заходів, спрямованих на реформування системи фізичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України», Загальнодержавній цільовій соціальній програмі «Здорова нація» на 2009–2013 роки. Про важливість залучення молоді до здорового способу життя, формування в неї відповідального ставлення до здоров'я наголошується також у законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту». «Національній доктрині розвитку освіти» та інших.

Нормативно-правову базу професійної підготовки майбутніх фахівців щодо здоров'я людини становлять також закони України «Про фізичну культуру і спорт», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. Крім того, державна стратегія збереження здоров'я викладена в нормативно-правових документах, що регулюють розвиток сфери фізичного виховання, спорту й охорони здоров'я в Україні, зокрема в Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки, Законі України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012–2020 роки, Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України № 605 від 21.07.2004 р. [2, 4, 11, 12, 18, 19, 20].

Отже, найважливішим завданням органів і закладів освіти є перебудова всієї системи педагогіки з точки зору збереження здоров'я. Перед оздоровчою педагогікою стоїть основна мета – створення стійкої системи виховання і навчання здорової людини, здатної самостійно підтримувати та зберігати своє здоров'я на базі сформованого світогляду [3, 4, 8, 10, 14, 20].

Незважаючи на те, що вивчення стану здоров'я дітей та молоді в Україні проводиться вже багато років, проблема залишається недостатньо вирішеною [1, 3, 4, 15]. З'явилися нові напрямки педагогіки – валеологія, педагогіка здоров'я, здоров'язберігаюча педагогіка. Розвиваючись у сучасних умовах, наука про здоров'я людини синтезує в собі знання інших наукових галузей: біології, анатомії, психології, фізіології, гігієни [3, 10].

В науковій літературі існує близько 300 означень поняття «здоров'я». Згідно з означенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, «здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних вад». У категорії здоров'я можна виділити такі компоненти: соматичний, фізичний, психічний, етичний [16]. У педагогіці здоров'я дане означення можна трактувати так: здоров'я – це такий психофізичний і духовний стан учнів, який забезпечує їм досить високий рівень інтелектуальної та фізичної працездатності, а також адаптації до постійно мінливих навчальних, соціальних та природних середовищ [10].

Здоровий спосіб життя людини – це частина загальної культури особистості, яка відображає його системний та динамічний стан, обумовлений певним рівнем спеціальних знань, фізичної культури, соціально-духовних цінностей, набутих в результаті виховання і самовиховання, освіти, мотиваційно-ціннісної орієнтації і самоосвіти, втілених в практичній життєдіяльності, а також у фізичному та психофізичному здоров'ї [10]. У традиційній педагогіці здоров'язберігаючі освітні технології (ЗОТ) покликані забезпечити розвиток природних здібностей дитини: її розуму, моральних і естетичних почуттів, потреби в діяльності, оволодінні початковим досвідом спілкування з людьми, природою, мистецтвом.

Здоров'язберігаюче середовище освітньої установи – сукупність управлінських, організаційних, навчальних та оздоровчих умов, спрямованих на формування, зміцнення і збереження соціального, фізичного, психічного здоров'я учнів, педагогів на основі психолого-педагогічних і медико-фізіологічних засобів методів супроводу освітнього процесу, профілактики факторів «ри-

зику», реалізації комплексу міжвідомчих заходів щодо створення соціально-адаптованого освітнього середовища (за Н. Риловою) [10, 20].

Здоров'язберігаюча освітня технологія – це система, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального та фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти. У цю систему входять:

- використання даних моніторингу стану здоров'я учнів, проведеного медичними працівниками, і власних спостережень в процесі реалізації освітньої технології, її корекція відповідно до наявних даних;

- врахування особливостей вікового розвитку школярів і розробка освітньої стратегії, що відповідає особливостям пам'яті, мислення, працездатності, активності учнів цієї вікової групи;

- створення сприятливого емоційно-психологічного клімату в процесі реалізації технології;

- використання різноманітних видів здоров'язберігаючої діяльності учнів, спрямованих на збереження і підвищення резервів здоров'я, працездатності.

Аналіз робіт, присвячених ЗОТ, дозволив виділити такі їх основні функції: формувальна, інформативно-комунікативна, діагностична, адаптивна, рефлексивна, інтеграційна. У психолого-педагогічній науці виділяють різні типи технологій: здоров'язберігаючі; оздоровчі; технології навчання здоров'ю; виховання культури здоров'я та інші.

Здоров'язберігаючі технології класифікуються за характером діяльності: здоров'язберігаючі технології можуть бути як приватні (вузькоспеціалізовані), так і комплексні (інтегровані). За напрямом діяльності серед приватних здоров'язберігаючих технологій виділяють: медичні (технології профілактики захворювань; технології корекції та реабілітації соматичного здоров'я, санітарно-гігієнічної діяльності); освітні, що сприяють покращенню стану здоров'я (інформаційно-навчальні та виховні); соціальні (технології організації та здорового і безпечного способу життя; профілактики і корекції девіантної поведінки); психологічні (технології профілактики та психокорекції психічних відхилень особистісного та інтелектуального розвитку).

Аналіз науково-практичних матеріалів дозволив визначити основні компоненти технологій, спрямованих на формування здоров'я учасників освітнього процесу:

- аксіологічні: виявляються в усвідомленні учнями вищої цінності свого здоров'я, переконаності в необхідності вести здоровий спосіб життя, який дозволяє найбільш повно здійснити намічені цілі, використовувати свої розумові та фізичні можливості;

- гносеологічний: пов'язаний з формуванням необхідних для процесу збереження здоров'я знань та умінь, пізнанням себе, своїх потенційних здібностей і можливостей, інтересом до питань власного здоров'я, різних методів його зміцнення;

- здоров'язберігаючі: охоплюють систему цінностей та установок, які формують систему гігієнічних навичок і умінь, необхідних для нормального функціонування організму, для догляду за собою, одягом, місцем проживання та навколишнім середовищем;

- емоційно-вольовий: містить прояв психологічних механізмів;

- екологічний: враховує те, що людина як біологічний вид існує в природі, яка забезпечує людську особистість певними біологічними, економічними та виробничими ресурсами;

- фізкультурно-оздоровчий компонент: передбачає володіння способами діяльності, спрямованими на підвищення рухової активності, на попередження гіподинамії.

Характеристика орієнтованої на збереження здоров'я технології як системи має на увазі наявність структури, елементів, їх взаємозв'язок і підпорядкованість єдиній меті. До сукупності основних елементів здоров'язберігаючих технологій входять такі складові [4]: інформаційне, інструментальне, фінансове, нормативно-правове забезпечення. Серед значущих (специфічних) технологічних принципів (за умови дотримання загальних педагогічних принципів), які необхідно враховувати при розробці здоров'ятворчої системи освіти, Н. Соловйова виділяє принципи:

- єдності зв'язку елементів системи здоров'язберігаючих технологій (основні її складові взаємопов'язані і взаємозалежні: зміна однієї з них неодмінно вимагає зміни інших);

- функціональної повноти і функціонального взаємозв'язку змісту технологій (повна реалізація ЗОТ можлива в разі охоплення одночасно всіх складових і компонентів освітньої системи);

- відкритості функціональних і методичних дій;

- об'єктивного оцінювання кінцевого результату;

- спадкоємності та завершеності;

- варіативності засобів, методів і організаційних форм впровадження ЗОТ;

- оптимізації [10].

Цілісний підхід до вирішення проблеми здоров'язбереження та формування культури здорового способу життя виявляється у комплексному підході до формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студента, у об'єднанні зусиль викладачів з діяльністю студентського самоврядування, сім'єю, спортивними клубами. Формування високого рівня культури здоров'язбереження майбутніх фахівців можливе у спеціально створеному освітньому середовищі на основі принципів здоров'язберігаючих технологій [16].

Метою ЗОТ є забезпечення умов фізичного, психічного, соціального та духовного комфорту, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я суб'єктів освітнього процесу, їх продуктивної навчально-пізнавальної і практичної діяльності, заснованої на науковій організації праці та культури здорового способу життя особистості. Це система організаційних форм і технологічних одиниць, орієнтованих на конкретний результат – здоров'я особистості та суспільства [10].

Дослідник В. Красілов стверджує, що недостатня розробленість теоретичних основ здоров'язбереження в системі освіти призводить до того, що «здоров'язберігаючим навчанням» стали називатися окремі методичні розробки, а під поняттям «здоров'язберігаючі технології» розуміється будь-яка педагогічна практика. Це веде до дискредитації найважливіших ознак технологізації: гарантованість кінцевого результату і відтворюваність технології іншими педагогами для отримання подібних результатів, та до дискредитації здоров'язберігаючої діяльності в професійній освіті взагалі [14].

Теоретичні дослідження показали, що в освітніх закладах усіх рівнів не створено системи формування, збереження та зміцнення здоров'я [8, 15, 20]. Причинами низького рівня сформованості культури здоров'язбереження молоді є відсутність особистісного ціннісного ставлення у студентів до власного здоров'я, заходів стимулювання здоров'язбережувальної діяльності студентів у навчальній та позанавчальній діяльності, недостатня мотивація рухової активності, низький рівень здоров'язберігаючої компетентності, відсутність знань, умінь та навичок профілактики професійних хвороб [16].

Сутність здоров'язберігаючого підходу полягає у тому, що у центрі педагогічного процесу покладені суб'єкт-суб'єктні відносини, пов'язані спільним пошуком вирішення різних проблем, і що оновлений зміст освіти забезпечує пріоритет цінності здоров'я учня, а здоров'язберігаючі освітні технології сприяють гармонічному розвитку здібностей, спрямованості на здоров'я, досвіду здорового способу життя, індивідуально-психологічних і особистісних особливостей учня, що впливають на збереження та зміцнення здоров'я, його соціальну та професійну адаптацію [14]. Цю точку зору поділяє Л. Романішина зі співавторами. Автори розглянули основні шляхи діяльності освітнього закладу в контексті виконання завдань здоров'язбереження молоді. Поряд з іншими це: створення атмосфери співтворчості «викладач-студент», приведення навчального навантаження до вікових та індивідуальних особливостей студентів, зниження навчальних перевантажень, які призводять до стану перевтоми, до «навчальних стресів».

Аналіз науково-педагогічної, методичної літератури дозволив виділити такі напрямки реалізації основних ідей здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі:

- державне регулювання та забезпечення реалізації концепцій здоров'язберігаючих технологій,
- організація навчально-виховного процесу у закладах освіти на принципах здоров'язбереження,
- формування культури здоров'язбереження молоді людини.

Провідну роль у впровадженні в навчально-виховний процес здоров'язберігаючих технологій відіграє діяльність закладу освіти, що забезпечує застосування різних навчальних засобів, які сприяють покращенню психологічного стану студентів під час навчання, – це, зокрема, бесіди, навчання дією, студенти в ролі педагога, обговорення в групах, рольові ігри, дискусії, семінари, наукова робота студентів, заняття на свіжому повітрі тощо. Не потрібно забувати про необхідність проведення виховної роботи з попередження розповсюдження шкідливих звичок та залежностей, формування стійкої мотивації у студентів до здоров'язбереження, культивування еталона здорової, життєрадісної особистості. Це також потребує забезпечення діяльності психологічної служби та організації фізичної активності студентів: їх залучення до індивідуальних самостійних занять, занять у спортивних секціях (гімнастики, аеробіки), групах здоров'я, участі у фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходах, а також запровадження курсу «Культура здоров'язбереження» [16].

Одним з важливих напрямків реалізації основних ідей здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі є державне регулювання та забезпечення їх реалізації. Для реалізації державної програми забезпечення якості освіти, безпеки та здоров'я була розроблена Національна стратегія

розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. В ній викладені основні проблеми та ризики при її реалізації [11].

Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах, з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ століття, вимагає критичного осмислення досягнутого та зосередження зусиль і ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі. Серед зазначених проблем актуальними є:

- недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;
- обмеженість доступу до якісної освіти окремих категорій населення (діти, які проживають у сільській місцевості, діти з особливими освітніми потребами, обдарована учнівська молодь, діти мігрантів);
- відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- зниження суспільної моралі, духовності, культури поведінки частини учнівської та студентської молоді;
- недостатня орієнтованість структури та змісту професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики;
- відсутність ефективної системи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, їх професійного супроводження;
- недостатній розвиток мережі дошкільних навчальних закладів;
- недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників, невисокий рівень заробітної плати таких працівників;
- низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів;
- слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування освіти;
- наявність у системі освіти фактів неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нецільового використання приміщень навчальних закладів;
- відсутність системи мотивацій і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності;
- недостатній розвиток громадського самоврядування навчальних закладів, недосконалість механізмів залучення до управління освітою та її оновлення інституцій громадянського суспільства, громадськості.

Труднощі періоду реформування, процеси певної соціально-економічної нестабільності, екологічні проблеми спричиняють низку ризиків, які можуть ускладнити реалізацію цілей і завдань Національної стратегії. Серед них:

- нестабільність економіки, обмежений обсяг ресурсів для забезпечення системного виконання всіх завдань і заходів, передбачених Національною стратегією;
- розшарування суспільства за матеріальним становищем сімей;
- негативний вплив складної демографічної ситуації;
- неприйняття частиною суспільства нових реформ;
- неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності;
- недостатня підготовленість органів управління освітою до комплексного розв'язання нових завдань, до забезпечення координації діяльності всіх служб та інституцій [11].

Найголовнішим завданням в питаннях розвитку умінь і навичок безпечної поведінки стає сьогодні мотивація підлітків на свідому безпечну поведінку в сучасному соціумі, іншими словами, формування культури здоров'я та безпеки [21]. Так В. Горашук вважає, що «формування культури здоров'я молоді відбувається через формування валеологічного світогляду (культура планування сім'ї, виробничих, побутових і сімейних взаємин, статевих стосунків ... техніки безпеки під час життєдіяльності, запобігання шкідливих звичок)...» [10].

Здоровий спосіб життя об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, суспільних, сімейних і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах і визначає спрямованість зусиль особи в збереженні та зміцненні індивідуального та суспільного здоров'я. Це, передусім, сприятливе соціальне оточення; духовно-етичне благополуччя; оптимальний руховий режим, загартування організму; раціональне харчування; особиста гігієна; позитивні емоції; відмова від шкід-

ливих звичок [3, 8, 16]. Тобто, формування культури здоров'я та безпеки можливо тільки в разі охоплення одночасно всіх складових і компонентів, з яких складається здоровий спосіб життя.

Вживання неповнолітніми та учнівською молоддю наркотичних засобів і психотропних речовин вже стало соціальною проблемою [5, 6]. В Україні теж дедалі більше загострюється ситуація з цього приводу [21–22], адже щорічно на облік ставлять майже 2 тисячі неповнолітніх, які систематично вживають наркотики. Однак спеціальні підрахунки показують, що реальна кількість таких осіб у кілька разів більша. Серед споживачів наркотиків частка учнівської молоді загальноосвітніх навчальних закладів становить 3,9%, професійно-технічних навчальних закладів – 1,2%, а студентів ВНЗ – 0,5%.

Крім загрози морального спустошення, розтління підлітків, наркотики спричиняють погіршення криміногенної ситуації в Україні. Так утворюється хибне коло «наркотики–злочин–наркотики». Актуальною для сучасного молодіжного середовища є стрімке формування та поширення наркотичної субкультури. Особливе занепокоєння викликає проникнення наркотичних речовин до загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, до гуртожитків. За статистикою, все це супроводжується зростанням кількості гепатитів; ВІЛ-інфікованих, які заражаються під час внутрішньовенного введення наркотичної речовини, а також туберкульозу в зв'язку зі зниженням захисних функцій організму [5, 22]. Від передозування та хвороб, пов'язаних із вживанням наркотиків, за п'ять років померло 50 неповнолітніх [21].

Отже, потрібно застосувати радикальні та комплексні заходи зі скорочення поширення цієї соціальної хвороби:

- жорстке державне регулювання даної проблеми;
- рішуча боротьба з наркотогівлею;
- перевірки всіх школярів і студентів на пристрасть до наркотиків, тому що саме в цьому віці з'являється схильність до їх вживання;
- просвітницька діяльність, що стосується шкоди наркотиків. На телебаченні не повинно бути фільмів і передач, які б поблажливо відгукувалися про наркотики та наркотичну залежність. І, тим більше, не має висловлюватися схвалення рішенням тих країн, які легалізували вживання наркотиків. У сім'ї потрібно пояснювати дітям, що наркоманія – це серйозна проблема, яка може стати фатальною помилкою в житті;
- соціальна реклама, яка зможе донести до суспільства, що наркоманія – це дійсно жаклива проблема усього людства, що стосується всіх. Однак реклама повинна мотивувати, а не лякати.

Профілактична робота з попередження наркозалежності в молодіжному середовищі повинна враховувати фактори формування девіантної поведінки людини, а саме: біологічний, соціальний, педагогічний і психологічний [6, 17]. Комплексні дослідження, аналіз і класифікація цих факторів дозволяє розробляти програми профілактики наркоманії на різних вікових рівнях становлення особистості людини [12, 18, 23, 27, 28].

У даний час моделями профілактичної роботи зі шкідливими звичками є:

- державна, яка передбачає безумовне виконання законів, наказів, нормативно-правових документів з цього питання, а також жорсткий контроль за їх виконанням [19, 22, 25, 26];
- освітня, що містить програму формування стійкого стереотипу здорового способу життя [13, 29];
- психосоціальна, спрямована на розвиток психологічних навичок протистояння соціальному тиску, вирішення конфліктних ситуацій, вибір правильного стилю поведінки в складній ситуації;
- медична, орієнтована на медико-соціальні наслідки звикання до шкідливих звичок, впливу їх на фізичне, психічне та духовне здоров'я [5, 6, 22].

З серпня 2000 року Уряд України за підтримки Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй ЮНЕЙДС (Об'єднаної програми ООН з питань ВІЛ/СНІДу) та за фінансування Фонду ООН упроваджує Програму «Сприяння просвітницькій роботі «рівний-рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя». Відповідно до рекомендацій програми для профілактичної роботи з учнями 7–11 класів доцільно використовувати модуль «Твоє життя – твій вибір», який містить такі теми: «Здоров'я та здоровий спосіб життя», «Наркотичні речовини як чинник загрози здоров'ю», «Визнач свою позицію», «Як діяти в ситуації ризику», «Моє майбутнє». У навчально-виховному процесі рекомендуємо використовувати авторські програми психолого-педагогічних тренінгів Комплексної програми формування навичок здорового способу життя у дітей і підлітків (за проектом «Діалог»): «Як бути цілісним і контролювати своє життя» (профілактика алкогольної залежності у підлітків і молоді, автор О. Коструб), «Підлітковий алкоголізм – дорога в нікуди» (автор І. Сомова), «Як стати вільним і улюбленим» (профілактика куріння та інших форм поведінки залежності в під-

літків 12–16 років, автор О. Коструб), «Життя без гачка» (профілактика тютюнопаління та інших форм залежної поведінки, автор О. Вінда), «Скажемо курінню – «Ні!»» (автор І. Сомова).

Органи управління освітою, загальноосвітні, професійно-технічні, позашкільні навчальні заклади (педагоги, батьки, самі учні), численні громадські, релігійні організації мають об'єднатися у боротьбі зі зловживанням алкоголю та наркотичних засобів, у послідовній, систематичній, комплексній роботі з роз'яснення шкідливості цих речовин для організму людини. Для цього доцільно застосовувати буклети «Тобі скоро 16... Не піддавайся шкідливій звичці!», плакати «Курити чи ні?» та інші, підготовлені фондом «Здоров'я для всіх» [12, 18, 23].

Самі учні (студенти) та їх батьки повинні знати про свої права та обов'язки стосовно необхідності збереження здоров'я. Зокрема, у статті 55 «Права та обов'язки батьків здобувачів освіти» Закону України «Про освіту» визначено, що батьки здобувачів освіти зобов'язані: виховувати у дітей повагу до гідності, прав, свобод і законних інтересів людини, законів та етичних норм, відповідальне ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих і довкілля; поважати гідність, права, свободи і законні інтереси дитини та інших учасників освітнього процесу; ...дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини, ... формувати навички здорового способу життя; формувати у дитини культуру діалогу, культуру життя у взаєморозумінні...; настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей...; формувати у дітей усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України; дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти...» [13].

Важлива роль в реалізації цього питання належить і педагогам, які повинні стати взірцем для наслідування, адже вчителі, викладачі, вихователі, класні керівники, куратори передають своїм вихованцям знання про основні життєві поняття, ефективно впливають на переконання учнів. Їхні обов'язки стосовно формування у учнів компетентності зі збереження здоров'я відображені в статті 54 «Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу» цього закону і передбачають необхідність сприяти формуванню навичок здорового способу життя, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я; ... захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам ...» [13].

Відповідно до вимог законодавства потрібно так організувати навчальний процес, щоб кожен викладач на кожному занятті не тільки сприяв збереженню здоров'я студентів, але й формував компетентність з його збереження. А для цього викладачі мають максимально розкрити свої педагогічні можливості в аспекті здоров'язбереження, знати теоретичні основи здоров'язберігаючої педагогіки та вміти впроваджувати їх у навчальний процес [8, 15]. Формувати культуру здоров'язбереження як світоглядну орієнтацію майбутніх фахівців потрібно завдяки вивченню циклу соціально-гуманітарних дисциплін і через інтеграцію знань не лише з фізичного виховання, а й з педагогіки, психології, культурології, безпеки життєдіяльності, основ охорони праці, основ медичних знань. Тому викладачі цих дисциплін мають знайти такі слова, що западали б глибоко у свідомість, були переконливими для людини, та розробити такі заходи, які б сприяли формуванню здорового способу життя майбутнього фахівця [16].

На даний час стратегія профілактичної роботи, навчально-виховного впливу на неповнолітніх і студентську молодь полягає в передачі знань від дорослого до дитини (юнака). Але, як свідчить зарубіжний досвід, найбільш ефективним методом передачі знань є наслідування поведінки ровесників, тобто коли знання та соціальний досвід набуваються та закріплюються дитиною під час спілкування з ровесниками. Це дієвий метод, що позитивно позначається на поведінці учнівської молоді та її ставленні до життя. Такий метод забезпечує засвоєння учнями 90% поданої інформації, максимально збуджує увагу та може допомагати у прийнятті рішення стосовно формування культури здорового та безпечного способу життя [18, 23, 28].

Зокрема, для студентів перших курсів біологічного факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова вже декілька років перед літньою практикою проводиться цикл лекцій щодо здорового способу життя. Ініціатором та організатором цих заходів є кафедра медичних знань та безпеки життєдіяльності, а лекторами – студенти четвертих і п'ятих курсів. Студенти-лектори готують презентації та розповіді з красномовними прикладами з життя про шкоду паління; переконливо доводять потребу збереження та зміцнення здоров'я. Молодь жваво обговорює всі запропоновані теми, адже доповідачі діляться власним життєвим досвідом і розмова іде на рівних.

Також кафедра медичних знань та безпеки життєдіяльності залучає студентів як другого курсу, так і старшокурсників біологічного факультету до участі у Всесвітньому дні здоров'я, зокрема 7 квітня 2017 року студенти підготували цикл доповідей на тему: «Здоровий спосіб життя. Вибір за тобою». Старшокурсники розповіли студентам молодшого курсу про своє бачення методів організації здорового способу життя. Були підготовлені яскраві презентації на тему: «Здоров'я необхідно берегти змолоду», які доводили, що бути здоровим у наш час – це круто та модно. Також для студентів першого курсу біологічного факультету була проведена лекція про виявлення та вивчення психологічних особливостей студентів, залежних від тютюну. Лектор-студент переконливо розповів про безумовну шкоду тютюнопаління.

Проведені заходи переконливо довели, якщо навчання проходить інтерактивно, а студенти є рівноцінними та рівноправними учасниками навчального процесу, то формування культури здоров'я та безпеки життєдіяльності проходить більш ефективно, крім того формується внутрішня мотивація та потреба мати такі риси у себе. При застосуванні суб'єкт-суб'єктної взаємодії молоді усвідомлено приходять до розуміння суті проблеми без тиску та надмірної вимогливості. Такий підхід для молоді є більш переконливим та зрозумілим [24]. Отже, навчання на прикладі ровесників – це ефективний спосіб передачі достовірної соціально значущої інформації підростаючому поколінню через довірче спілкування на рівних з використанням інтерактивних форм, з метою позитивного самовдосконалення особистості.

Одним з напрямків реалізації ідей здоров'язберігаючих технологій є формування особистісної здоров'язберігаючої позиції учня (студента). Формування зазначеної культури у студентів відбувається під час навчально-виховного процесу у школі та у закладах вищої освіти завдяки тому, що вони набувають знань щодо здоров'язбереження та коригують свою поведінку відповідно до цих знань, окрім цього формуються відповідні якості, що впливають на їхнє мислення, свідомість, світогляд (особистісні ідеали, соціальні принципи, норми та індивідуальні прагнення) [16].

Крім того, учні повинні знати, що тютюнопаління та немедичне вживання наркотиків, алкоголю заборонене законодавством, яке захищає життя та здоров'я людини, згідно з законами України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» № 60/95-ВР від 15.02.1995 та «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання захворювань на СНІД та соціальний захист населення» № 155/98-ВР від 03.03.1998, Кримінального Кодексу України, Європейської декларації з проблем алкоголю. В Україні проводиться державна політика обмеження паління та вживання алкогольних напоїв, відповідно до Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [19]. Рекламу тютюнових виробів, алкогольних напоїв та інших товарів, шкідливих для здоров'я людини, повинна здійснюватися відповідно до Закону України «Про рекламу» [25], Директиви 2014/40/ЄС щодо тютюнових виробів, Рамкової конвенції ВООЗ з боротьби проти тютюну (Конвенцію ратифіковано Законом України № 3534-IV (3534-15) від 15.03.2006) тощо [26].

Педагогічні працівники загальноосвітніх позашкільних навчальних закладів та закладів вищої освіти повною мірою повинні усвідомити всю важливість проблеми та важкість наслідків, щоб зуміти донести це до учнівської молоді. Необхідно знати, що до основних груп наркотичних речовин належать тютюнові вироби – цигарки, сигарети, сигари, люльковий тютюн; алкогольні напої – пиво, вино, горілка, коньяк, лікер, настоянка, наливка, самогон; власне наркотичні засоби – опіумні, конопляні, стимулювальні, розслаблювальні наркотики; токсичні речовини – клей, ацетон, хлорофос, дихлофос, нітрофарби тощо. Найпоширенішими шляхами їх вживання є паління – гашиш, марихуана, анаша, героїн та ін.; внутрішньовенне введення – екстракт з макової соломки «ширка», героїн, ефедрин; вживання таблетованих форм – екстазі, первентин, седуксен тощо; вдихання – героїн, марихуана, гашиш. До опіумних наркотиків належать опій, морфій, кодеїн; до конопляних – гашиш, анаша, план; до стимулювальних – кофеїн, ефедрин; до розслаблювальних – люмінал, димедрол, седуксен, еленіум. Першим ворогом («легким убивцею») організму вважається нікотин, другим – алкоголь, третім – «важкі наркотики» [21, 27, 28].

Саме тому накази про заборону куріння, які видані у кожному закладі освіти, потрібно беззаперечно виконувати та контролювати їхнє виконання. Більш того, недотримання даного наказу веде до невиконання законів України: «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [19] та «Про освіту» [13], наказу МОН України «Про заборону тютюнопаління в навчальних закладах і затвердження заходів щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді» № 855 від 8.11.2004 [29] та інших законодавчих актів.

При впровадженні заходів зі збереження здоров'я студентів одна з важливих проблем – створення належних умов їх проживання у гуртожитках. Адміністрації потрібно обов'язково здійснювати контроль за санітарно-гігієнічними станом гуртожитків, за режимом проживання та відпочинку студентів, перешкоджати палінню та вживанню спиртних напоїв у стінах гуртожитків, пропагувати здоровий спосіб життя. Також потрібно створити умови для організації здоров'язберігаючої самостійної роботи студентів, участі студентів в організаціях зі самоврядування як форми організації їхньої життєдіяльності, що передбачає надання прав і свобод студентам, делегування обраним колективом особам права планувати суспільну здоров'язберігаючу життєдіяльність, оцінювати якість їх виконання.

Висновки

Проблема забезпечення здоров'язберігаючого освітнього середовища є однією з пріоритетних в контексті формування майбутнього фахівця та має визначальний вплив на навчально-виховний процес підготовки молоді. Реалізація основних ідей здоров'язберігаючих технологій є запорукою формування здорової нації, яка спроможна будувати нове, ефективне майбутнє. Отже, навчально-виховний процес, побудований на принципах збереження здоров'я, сприяє виконанню завдань, поставлених державою перед освітою.

Відповідно, педагогіка здоров'я ставить за мету формування у учнів та студентів компетенцій зі збереження та зміцнення здоров'я завдяки фізичному вихованню, формуванню гігієнічних навичок, створенню індивідуального здорового способу життя тощо; зменшення негативного впливу тієї чи іншої діяльності та середовища на здоров'я; розробку та впровадження здоров'язберігаючих технологій. В це поняття, у нашому підході, можна внести також і впровадження педагогічних технологій, що забезпечують їх високу активність та мотивацію й можливість для здійснення самостійних спроб удосконалення себе, свого тіла, психіки, емоцій, комунікативних здібностей; виховання гуманного ставлення до світу, до оточення, до самого себе.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні нових технологій і методик щодо формування у учнів та студентів компетенцій зі збереження здоров'я в неперервній системі освіти людини в аудиторний та позааудиторний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амосов Н. М. Раздумья о здоровье / Н. М. Амосов. – Киев : Здоровья, 1990. – 166 с.
2. Гвоздїй С. П. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності : монографія / С. П. Гвоздїй; ОНУ ім. І. І. Мечникова, Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса : Одеський нац. ун-т, 2016. – 419 с.
3. Нелидов А. Л. Основы педагогики здоровья : учебно-методическое пособие / А. Л. Нелидов, И. А. Ганичева. – Арзамас : АГПИ, 2013. – 135 с.
4. Міхеєнко О. І. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій / О. І. Міхеєнко, В. І. Котелевський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 9. – С. 41–47.
5. Поліщук Л. М. Туберкульоз – соціальна проблема в Україні / Л. М. Поліщук, І. М. Радаєва, О. В. Устянська // «Молодий вчений», Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – 2017. – С. 92.
6. Кошкина Е. А. Медицинские, социальные и экономические последствия наркомании и алкоголизма / Е. А. Кошкина, Ш. И. Спектор, В. Г. Сенцов, С. И. Богданов. – М. : ПЕР СЭ, 2008. – С. 14–22.
7. Вайнер Е. Формування здоров'язберігаючого середовища в системі загальної освіти / Е. Вайнер // Валеологія. – 2004. – № 1. – С. 21–26.
8. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах / О. Ващенко, С. Свириденко // Директор школи. – 2006. – № 20. – С. 12.
9. Кобилянський О. В. Педагогічні та соціально-економічні аспекти самозбереження здоров'я зайнятого населення України / О. В. Кобилянський, І. В. Заюков // Педагогіка безпеки. – 2016. – № 1. – С. 59–66.
10. Зотова М. Особенности применения здоровьезащитных технологий в формировании культуры школьников / М. Зотова // Современные проблемы науки и образования. – 2009. – № 3. ; URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=1171>.
11. Указ Президента України : Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
12. Благодійний фонд «Здоров'я для всіх» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zdvo.org.ua/index.php/suchasni-proekti/2017-rik>
13. Закон України «Про освіту» (2017). [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.
14. Красилов В. М. Здоровьесберегающий подход к организации воспитательно-образовательного процесса в учреждении начального профессионального образования : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Красилов Владимир Маркович ; Кузбас. гос. пед. акад. – Новокузнецк, 2009. – 23 с.

15. Семченко Н. Впровадження ідей здоров'язберігаючої педагогіки у навчально-виховний процес ВНЗ / Н. Семченко // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 11. – С. 113–116.
16. Романишина Л. Реалізація здоров'язберігаючих технологій в процесі підготовки фахівців економічного профілю / Л. Романишина, Н. Самарук // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці, 2011. – Вип. 556 : Педагогіка та психологія. – С. 119–128.
17. Hibell, B., Guttormsson U., Ahlstrom S. et al. The 2007 ESPAD Report. Substance use among students in 35 European countries. – Stockholm, 2009.
18. Методичні рекомендації на 2017/2018 навчальний рік [Електронний ресурс] : Накази ХНПУ імені Г. С. Сковороди Режим доступу : http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/Ped_zdor_2011.pdf.
19. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», 2005 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.
20. Матусевич М. Педагогические условия организации системы профилактической работы по оздоровлению учащихся / М. Матусевич, Л. Макарова // Молодой ученый. – 2014. – № 18.1. – С. 61–64. – URL <https://moluch.ru/archive/77/13265/>.
21. Профілактика шкідливих звичок [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mnvk.ks.ua/rubric/profilaktika-shkidlivikh-zvichok>.
22. Табакоконтроль. Новини. [Електронний ресурс] : Куріння більш ніж у 25 разів підвищує захворюваність на туберкульоз. Режим доступу : <http://tobaccocontrol.org.ua/novini/kurinnya-bilsh-nizh-u-25-razi-pidvishchuie-rizik-zahvoryuvanosti-na-tuberkuloz>
23. Методичні рекомендації на 2016/2017 навчальний рік [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>.
24. Офіційний сайт ОНУ імені І. І. Мечникова. [Електронний ресурс] : Новини. Режим доступу : <http://onu.edu.ua/uk/novyny-biologichnoho-fakultetu>.
25. Реклама тютюнових виробів, алкогольних напоїв та інших товарів, шкідливих для здоров'я людини. [Електронний ресурс] : Закон України «Про рекламу» Режим доступу : <http://www.ibtimes.co.in/cigarette-tobacco-packs-have-larger-warnings-april-1-672779>.
26. Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну [Електронний ресурс] : (Конвенцію ратифіковано Законом № 3534-IV (3534-15) від 15.03.2006 р.). Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/897_001.
27. Медико-спеціальні детермінанти. [Електронний ресурс] : Повышение качества жизни студенческой молодежи. Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/mediko-sotsialnye-determinanty-povysheniya-kachestva-zhizni-studencheskoi-molodezhi>.
28. Образовательная тренинговая программа для педагогов, подростков и их родителей [Электронный ресурс] : Всё, что тебя касается. Режим доступа : http://www.fzr.ru/programs/vsyo_chno_tebya_kasaetsya.html.
29. Наказ МОН України від 8.11.2004 р. № 855. [Електронний ресурс] : «Про заборону тютюнопаління в навчальних закладах і затвердження заходів щодо проведення антинікотинної інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді». Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_4x/pg_ikgnwj.htm.

О. В. Устянська¹

Л. М. Поліщук¹

І. М. Радаєва¹

ПЕДАГОГІКА У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА БЕЗПЕКИ МОЛОДІ

¹Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Потреба здорового способу життя сьогодні не викликає ані сумнівів, ані заперечень. З кожним роком статистичні дані свідчать про зниження фізіологічного та психічного здоров'я молоді, що негативно позначається на демографічній ситуації у країні. В сучасних соціально-економічних умовах нарізла гостра необхідність розгляду поняття «ефективність навчання» з позиції збереження здоров'я. У статті розглядається важливість педагогічної науки у вирішенні соціально значущої проблеми охорони здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді через залучення до здорового і безпечного способу життя; аналізуються теоретичні знання з цього питань, розглядаються фактори, які негативно впливають на здоров'я молоді. Автори статті звертають увагу на проблему оцінювання ефективності освіти, розвитку людини та збереження здоров'я. Аналізуються напрямки педагогічної діяльності, розробки специфічних підходів, здоров'язберігаючих технологій, форм і методів педагогічних дій, які б позитивно впливали на процес навчання і виховання учнівської молоді з метою безпеки, збереження та укріплення їх здоров'я. Збереження здоров'я школярів і молоді, від якого залежить здоров'я наступних поколінь, є найважливішим державним завданням. Авторами підкреслюється, що повна реалізація здоров'язберігаючих освітніх технологій можлива в разі охоплення одночасно всіх складових і компонентів як освітньої системи в цілому, так і у формуванні здорового способу життя. Метою та завданням роботи є: аналіз дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів з даної теми; надання рекомендацій щодо формування у студентів культури здоров'я та безпеки.

Ключові слова. Учнівська молодь, педагогічна діяльність, методика збереження здоров'я, здоров'язберігаючі технології, формування культури здорового способу життя та безпеки, фактори, які негативно впливають на здоров'я.

Устянська Ольга Володимирівна – кандидат біологічних наук, ст. викладач кафедри медичних знань та безпеки життєдіяльності, e-mail: olga.ustjansky@gmail.com, Україна.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна.

Радаєва Ірина Миколаївна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри медичних знань та безпеки життєдіяльності, e-mail: vergez1@ukr.net.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна.

Поліщук Любов Миронівна – ст. викладач кафедри медичних знань та безпеки життєдіяльності, e-mail: lubov_polishuk@ukr.net.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна.

O. V. Ustianska¹

L. M. Polishuk¹

I. M. Radaieva¹

PEDAGOGY IN SOLVING THE SOCIAL PROBLEM OF HEALTH AND SAFETY OF YOUTH

¹ Odessa I. I. Mechnikov National University

The necessity for a healthy lifestyle today causes neither doubt, nor objection. Every year statistics show a decrease in the physiological and mental health of young people, which negatively affects the demographic situation in the country as a whole. In today's socio-economic conditions, there is an urgent need to consider the concept of "learning effectiveness" from the standpoint of healthcare. The article considers the importance of pedagogical science in solving a socially important problem of health care for children, adolescents and students through the involvement of a healthy and safe lifestyle; theoretical knowledge on this issue is analyzed. There have been considered the factors that negatively affect the health of young people. The authors of the article draw attention to the problem of assessing the effectiveness of education, human development and the preservation of health. The directions of pedagogical activity, the development of specific approaches, health-saving technologies, forms and methods of pedagogical actions, which would positively influence the process of education and upbringing of pupils' youth for the purpose of safety, preservation and strengthening of their health, are analyzed. Keeping the health of schoolchildren and young people, on which the health of the following generations depends, is an important public task. The authors emphasize that the full implementation of healthcare-saving educational technologies is possible in the case of simultaneous coverage of all components and components of both the educational system as a whole and the formation of a healthy lifestyle. The purpose and tasks of the work are: analysis of the research of domestic and foreign authors on this topic; providing recommendations for the formation of health and safety culture students.

Keywords. Students' youth, pedagogical activity, methods of preserving health, healthcare technologies, forming culture of healthy lifestyle and safety, factors that negatively affect health.

Ustianska Olga V. – Cand. Sc. (Biology), e-mail: olga.ustjansky@gmail.com.

Senior Lecturer of the Chair of Medical Knowledge and Safety of Life,

Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa

Polishchuk Liubov M. – Senior Lecturer, e-mail: lubov_polishuk@ukr.net.

Senior Lecturer of the Chair of Medical Knowledge and Safety of Life.

Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa

Radaieva Iryna M. – Cand. Sc. (Biology), e-mail: vergez1@ukr.net.

Assistant Professor of the Chair of Medical Knowledge and Safety of Life,

Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa

О. В. Устянская¹

Л. М. Полищук¹

И. Н. Радаева¹

ПЕДАГОГИКА В РЕШЕНИИ СОЦИАЛЬНОЙ ПРОБЛЕМЫ ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ И БЕЗОПАСНОСТИ МОЛОДЕЖИ

¹Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Необходимость здорового образа жизни сегодня не вызывает ни сомнений, ни возражений. С каждым годом статистические данные свидетельствуют о снижении физиологического и психического здоровья молодежи, что негативно отражается на демографической ситуации в стране в целом. В современных социально-экономических условиях назрела острая необходимость рассмотрения понятия «эффективность

обучения» с позиции здоровьесбережения. В статье рассматривается важность педагогической науки в решении социально значимой проблемы охраны здоровья детей, подростков и студенческой молодежи через приобщение к здоровому и безопасному образу жизни; анализируются теоретические знания по этому вопросу. Рассматриваются факторы, которые негативно влияют на здоровье молодежи. Авторы статьи обращают внимание на проблему оценки эффективности образования, развития человека и сохранения здоровья. Анализируются направления педагогической деятельности, разработки специфического подхода, здоровьесберегающих технологий, форм и методов педагогических действий, которые бы положительно влияли на процесс обучения и воспитания учащейся молодежи в целях безопасности, сохранения и укрепления их здоровья. Сохранение здоровья школьников и молодежи, от которого зависит здоровье следующих поколений, является важнейшей государственной задачей. Авторами подчеркивается, что полная реализация здоровьесберегающих образовательных технологий возможна в случае охвата одновременно всех составляющих и компонентов как образовательной системы в целом, так и в формировании здорового образа жизни. Целью и задачей работы является: анализ исследования отечественных и зарубежных авторов по данной теме; предоставление рекомендаций по формированию у студентов культуры здоровья и безопасности.

Ключевые слова. Учащаяся молодежь, педагогическая деятельность, методика сохранения здоровья, здоровьесберегающие технологии, формирование культуры здорового образа жизни и безопасности; факторы, которые негативно влияют на здоровье.

Устьянска Ольга Владимировна – кандидат биологических наук, e-mail: olga.ustjansky@gmail.com, старший преподаватель кафедры медицинских знаний и безопасности жизнедеятельности.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, Одесса.

Полищук Любовь Мироновна – e-mail: lubov_polishuk@ukr.net, старший преподаватель кафедры медицинских знаний и безопасности жизнедеятельности.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, Одесса.

Радаева Ирина Николаевна – кандидат биологических наук, e-mail: vergez1@ukr.net, доцент кафедры медицинских знаний и безопасности жизнедеятельности.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, Одесса.